

Ulf Strömquist:

Lönsamhetsstruktur och investeringsmönster *En dynamisk analys av den svenska industrin på arbeidsställenivå*

Stagnasjonen i svensk industri etter 1973 og den påfølgende svikt i industri-investeringene har vakt stor oppsikt langt utover Sveriges grenser. Til tross for at en viss forskningsinnsats allerede er satt inn, har man ennå ikke en tilfredsstillende forklaring på det som hendte. Det er imidlertid en utbredt oppfatning at rent makroøkonomiske forklaringer alene ikke strekker til, og at en dypere forståelse av industristagnasjonen i Sverige og andre land derfor krever empiriske industristudier på mikroplanet. Trolig er det denne erkjennelsen som i de senere år har stimulert empirisk forskning i en rekke land, basert på kombinerte tverrsnitts-/tidsrekke-data hentet fra større utvalg av bedrifter eller foretak.

Den foreliggende studie *Lönsamhetsstruktur och investeringsmönster. En dynamisk analys av den svenska industrin på arbeidsställenivå*, Liber Förlag, Stockholm, [1983], utgitt av Statens Industriverk (SIND), og ført i pennen av Ulf Strömquist, er et eksempel på en slik empirisk studie, basert på industristatistikk fra ca 10 000 industribedrifter ("arbetsställen") fra årene 1968—1979. Imidlertid er ikke studiens formål utelukkende en empirisk analyse av bedriftenes investeringer. Ifølge forordet er også et av formålene "att ge en djupgå-

ende forståelse och kunskap om de strukturbilder som produceras av SINDs databasprogram för branschvis och regional analys av industristrukturen (SINDDATA)". Faktisk går en stor del av boka (s 20—169) ut på å presentere "strukturbilder" som i hovedsak beskriver lønnsomhets- og produktivitetsvariasjoner mellom bedrifter innenfor enkeltbransjer, og hvordan bransjenes lønnsomhetsstruktur har variert fra år til år. De resterende 45 tekstsider av boka dreier seg spesifikt om investeringer.

Det sentrale lønnsomhetsmål som anvendes er "bruttovinstandelen", definert som bruttovinst (foredlingsverdi minus personalkostnader) i prosent av foredlingsverdien. Man savner kanskje en nærmere begrunnelse for valget av dette spesielle målet. Med utgangspunkt i dette begrepet inneles bedriftene i en gitt bransje i 13 klasser av bruttovinstandeler, hvorav de fire siste har *negativ* bruttovinst. Ved siden av å gi en oversikt over hvordan vinstkasetilhørigheten henger sammen med viktige realøkonomiske variable som syssetling, produksjon, investering osv, studeres også hvordan bedriftene "flytter om" mellom vinstandelsklasser (vinsttilstander) over tid. Det påvises at en stor del av bedriftene ikke endrer

vinstillstand fra ett år til det neste, men at evnen til å beholde en vinstilstand interessant nok faller med avtakende vinstandel.

Med utgangspunkt i tre hovedkategorier av bedrifter, de med henholdsvis stigende, fallende og konstant vinstandel, gis det deretter en utførlig beskrivelse, bransje for bransje, av forskjeller i produksjons- og produktivitetsutvikling, sysselsettings- og lønnskostnadsvekst, avgangs- og tilkomstfrekvenser osv. Ikke uventet viser det seg at bedrifter med stigende vinstandeler har en langt gunstigere produktivitet utvikling enn bedrifter med fallende vinstandeler, imidlertid er det overraskende at det er den *sistnevnte* gruppe som i gjennomsnitt har den største lønnskostnadsvekst pr sysselsatt. Litt overraskende påvises det også at bedrifter med fallende vinstandeler har en mer *positiv* sysselsettingsutvikling enn bedrifter med økende vinstandel. Men det er som kjent ikke uproblematisk å tolke slike empiriske sammenhenger fordi det ikke er klart hva som er årsak og virkning. Man skulle t eks vente at fallende lønnsomhet normalt førte til sysselsettingsnedgang og lavere lønnskostnadsvekst enn i mer lønnsomme bedrifter, men på den annen side kan sterk sysselsettingsvekst og/eller lønnskostnadsvekst i seg selv redusere bruttovinstandelen over tid. Forfatteren synes å ta de nevnte sammenhenger som en indikasjon på at lønnsutviklingen og sysselsettingsbeslutningene i den enkelte bedrift er for lite influert av bedriftens produktivitet- og lønnsomhetsutvikling.

Når det gjelder investeringenes fordeling på bedrifter i ulike vinstandelsklasser, finner forfatteren som ventet en positiv empirisk sammenheng mellom vinstandel og investering i samme år. Oppsiktsvekkende er det imidlertid at "mellan 10 och 20 procent av investeringarna i tillverkningsindustrin som

helhet riktas mot arbetsställen med bruttoförluster" (s 184). Disse utvilsomt svært risikable investeringene er i overveiende grad erstatnings- og moderniseringsinvesteringer i kapital-intensive bedrifter innen bransjer som "massa och papper". Dermed oppstår en interessant empirisk sammenheng mellom investeringer pr sysselsatt og vinstandel som beskrives ved en karakteristisk u-formet kurve. Denne kurven er for øvrig gjengitt på bokas forside.

Boka burde være av interesse for et relativt bredt publikum. Fremstillingen er lite teknisk sammenliknet med annen faglitteratur på dette feltet, og det er lagt ned et stort arbeid i å presentere det rikholdige materialet ved hjelp av oversiktlige tabeller og figurer. Opplegget av studien er imidlertid ikke ambisiøst når det gjelder det investeringsteoretiske og metodologiske grunnlag. Innledningsvis skisseres en tradisjonell "fleksibel aksellerator"-tankegang, og den empiriske analysen gjennomføres med svært enkle metoder uten at teorien utsettes for direkte empirisk testing.

Stort sett er forfatteren forsiktig med å trekke uforbeholdne slutninger fra de empiriske sammenhenger han finner. Studiens hovedkonklusjon er likevel sterk: "Kapitalförsörjningen tycks gå i felaktiga riktningar inom svensk industri". Denne slutningen bekrefter vel en forestilling som er utbredt både i Sverige og Norge. Typisk nok reiser denne type empiriske studier flere spørsmål enn de gir svar. To slike ubesvarte spørsmål er hvorfor det svenske kapitalmarked tilsynelatende fungerer så dårlig, og om denne funksjonsdyktigheten er blitt dårligere i 1970-årene enn den var før.

Professor Erling Steigum
Samfunnsøkonomisk Institutt
Norges Handelshøyskole, Bergen